

**Uchwała Komisji habilitacyjnej
powołanej dnia 13 stycznia 2015 r. przez Centralną Komisję ds. Stopni i Tytułów
do przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego
ks. dr. Pawła Kiejkowskiego w dziedzinie nauk teologicznych
na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu**

Komisja habilitacyjna powołana w dniu 13 stycznia 2015 r. [Nr BCK – I – L – 7451/14] przez Centralną Komisję ds. Stopni i Tytułów w składzie:

ks. prof. dr hab. Jan PERSZON – przewodniczący,
ks. dr hab. Bartosz NOWAKOWSKI – sekretarz komisji,
ks. prof. dr hab. Piotr JASKÓŁA – recenzent,
ks. dr hab. Grzegorz BARTH – recenzent,
ks. prof. dr hab. Marek PYC – recenzent,
ks. dr hab. Roman KARWACKI, prof. UKSW – członek komisji,
o. dr hab. Adam WOJTCZAK, prof. UAM – członek komisji,

zebrana na posiedzeniu w dniu 15 kwietnia 2015 r. w siedzibie Wydziału Teologicznego UAM w Poznaniu stwierdza, co następuje:

1. Recenzje i opinie:

Realizując pierwszy punkt przyjętego porządku obrad, przewodniczący Komisji poprosił recenzentów o przedstawienie recenzji i sformułowanie końcowych wniosków.

Recenzenci przedstawiali recenzje w formie zwięzłych wypowiedzi w następującym porządku:

Ks. dr hab. Grzegorz Barth: Ks. dr. Pawłowi Kiejkowskiemu należy się uznanie, iż trafnie odczytał postulaty pojawiające się we współczesnej teologii, a następnie w sposób spójny je rozwinął w kluczu antropologii paschalnej w ujęciu o. prof. Wacława Hryniewicza. Habilitant postawił sobie za zadanie interpretację współczesnych problemów ludzkich w świetle wiary, aby odkryć i ukazać ostateczny cel i sens ludzkiego życia, jego fundamentalne wartości, ideały, normy życia oraz postępowania (s. 16). Kluczem do tego rodzaju interpretacji uczynił Misterium Paschalne, nie tylko jako spełnienie życia Jezusa Chrystusa, ale streszczenie całej historii odkupienia oraz odzwierciedlenie tajemnicy Trójcy Świętej. Jest to ujęcie bardzo oryginalne. Antropologię paschalną - jak słusznie zauważa ks. Kiejkowski - cechują: logika przechodniości, otwartość i uniwersalność, dynamiczność, ontologiczność i historyczność, nadzieja, egzystencjalne nastawienie. Wszystkie te elementy występują w zaproponowanej koncepcji, także poprzez nawiązanie do myśli prawosławnej, z której obficie czerpie nasz Autor.

Rozprawa habilitacyjna została podzielona na pięć rozdziałów, z których trzy środkowe stanowią jej rdzeń, natomiast pierwszy to *Wprowadzenie*, zaś ostatni pełni rolę *Zakończenia*. Struktura ta jest uzasadniona merytorycznie. Rozprawa zawiera bogatą bibliografię załącznikową oraz streszczenie angielskie. Niestety nie posiada *Indeksów*, co znacznie utrudnia swobodne poruszanie się po wielowątkowej problematyce książki. Całość strukturalnie prezentuje się poprawnie, chociaż mało precyzyjnie zostało sformułowane założenie dotyczące struktury pracy mówiące, że wyznaczają ją tematy podejmowane przez lubelskiego profesora (s. 20). To przecież Autor książki decyduje o jej kształcie i strukturze na podstawie własnej oceny i selekcji nagromadzonego materiału. Ten sam materiał

badawczy (przedmiot materialny) może posłużyć do napisania wielu podobnych monografii eksponujących jednakże różne punkty widzenia (przedmiot formalny).

W świetle lektury rozprawy habilitacyjnej ks. Kiejkowskiego narzucają się następujące wnioski merytoryczne i formalne. „*Homo Paschalis*” to praca bardzo uporządkowana, charakteryzująca się solidnością i dużą przejrzystością wyводу. W toku narracji ujawnia się doświadczenie naukowe i dydaktyczne Habilitanta, który z dużą swobodą i łatwością porusza się po meandrach hryniewiczowskiej teologii, obejmującej wszystkie najważniejsze traktaty i ujęcia. Towarzyszy temu spójność prezentacji, która wręcz zbliżona jest do formy wykładu. Habilitant wykazał się pracowitością, jeśli chodzi o opracowanie źródeł, które są reprezentatywne dla opracowania tematu rozprawy. To oczywiście walory recenzowane książki. Zgodnie z zapowiedzią Autora jest ona bardziej syntetyczna i referująca, niż analityczna i krytyczno-problemowa. A szkoda. Widać, że Ks. Kiejkowski posiada wyważony osąd w ocenie podejmowanej problematyki. Czasami wyraża opinię umiarkowaną i krytyczną w stosunku do „kontrowersyjnych” - jak sam określa - aspektów hryniewiczowskiej teologii, chociaż nie opiera ich na własnych wnikliwych analizach. Praca jest szkolnym, dobrze dopracowanym warsztatowo studium, niestety bez interpretacyjnego pietyzmu i naukowo-krytycznego polotu. Mówiąc metaforycznie: ucisza fale na wzburzonym morzu hryniewiczowskiej myśli. Lubelski teolog z jego teologiczno-ekumenicznym temperamentem, intelektualnym rozmachem, świeżością i żywiołowością myślenia, jak mało kto, stwarza okazję do dyskusji, polemiki, interpretacji. W recenzowanej książce takiego nastawienia się nie dopatrzyłem.

W odniesieniu do rozprawy pojawiają się wątpliwości i uwagi. Największym mankamentem pracy (już zasygnalizowanym) jest brak szeroko zakrojonego podejścia krytycznego, ale także niedostatki w formułowaniu własnych wniosków, ocen i sądów. Studium będące podstawę do samodzielności naukowej nie powinno ograniczać się do usystematyzowanej syntezy czyichś poglądów, pozbawionej otwartej i rzeczowej krytyki ich słabych punktów. Moment krytyczny pracy decyduje o jej walorach naukowych, stanowi *aprioryczny* postulat dążenia do prawdy. Może być też - i bywa - istotną wskazówką do recepcji czyichś poglądów bądź dalszej ich krytyki. Czytelnik, który nie jest wyspecjalizowany w teologii, sięgając po opracowanie naukowe z pewnością chciałby poznać opinię specjalisty na niektóre budzące kontrowersje - a czasem poważne zastrzeżenia - tematy. Nie sądzę, żeby w sytuacji zaistniałego dylematu wystarczyło odwołanie się do samodzielnej decyzji odbiorcy dzieła - w myśl przytoczonej przez Habilitanta wypowiedzi W. Hryniewicza (s. 125). Nie wolno zapominać, że tezy teologiczne (niezależnie jak dowiedzione) to nie produkty w markecie, spośród których wybiera się te najbardziej przypadające do gustu, ale - przynajmniej w odbiorze społecznym wspieranym *zmysłem wiary* - to element żywej tradycji Kościoła, wpisujący się w jej boski autorytet. Braki w rozprawie ujawniają się na płaszczyźnie wnikliwości analiz. Habilitant winien był pokazać niedostatki hryniewiczowskiej teologii: gdzie? dlaczego? w których wątkach, kontekstach, zestawieniach, interpretacjach? pod warstwą erudycyjną i językową kryją się elementy „mętniactwa”? Ograniczenie przez Autora momentu krytycznego jedynie do negatywnej oceny formy i tonu teologicznych wypowiedzi Hryniewicza oraz formalnego stwierdzenia, mówiącego o kontestowaniu przez niego niektórych elementów tradycyjnej doktryny Kościoła (s. 342), to z pewnością za mało, jeśli przyjmie się naukowo-krytyczny charakter dzieła. Poczynione przez Autora uwagi odzwierciedlają raczej rozpowszechnione opinie i sądy na ten temat i nie rzucają nowego światła na myśl lubelskiego teologa, który ucieleśnia w swojej twórczości podejście polemiczne.

Uwagi krytyczne w stosunku do rozprawy pojawiają się także w odniesieniu do subtelności w stosowaniu terminologii. Próbując osadzić problematykę pracy we współczesnym kontekście, Habilitant stosuje utartą frazeologię, kiedy na przykład stwierdza:

„Sekularyzacja tworzy nowe wartości i ideały między innymi świeckiej racjonalności”; inny fragment: „Desakralizacja obrazu świata pociąga za sobą nieuchronną desakralizację sposobu rozumienia człowieka oraz świata jego wartości” (s. 13). Powyższe wypowiedzi mogą sugerować, że w sferze religijnej, w życiu wiary, należy kierować się *innym* rodzajem racjonalności. Jakim? Czy sakralizacja myślenia miałaby oznaczać - w przekonaniu Habilitanta - jakąś supranaturalistyczną wizję człowieka? Logika tekstu wskazuje, że Autor nie zbyt precyzyjnie rozróżnia pojęcia: „sekularyzacja” i „sekularyzm”, „transcendentny” i „transcendentalny”, używając ich zamiennie w różnych kontekstach (s. 13-16). W tekście nie zawsze jest jasne, czy referowana myśl należy do Hryniewicza czy Kiejkowskiego (s. 117).

Szkoda, że w warstwie treściowej rozprawy pominięto osobę i dzieło Sługi Bożego ks. prof. Wincentego Granata. Autor wielokrotnie wspomina o wielkich teologach (głównie prawosławnych), którzy wpłynęli na ukształtowanie się sylwetki intelektualnej o. Hryniewicza, natomiast nie odwołuje się do bogatego dorobku byłego Rektora i Profesora KUL, który zapisał się w pamięci swoich uczniów (szczególnie o. Hryniewicza) jako wybitny dogmatyk, personalista i *doctor humanus* (W. Hryniewicz, *Doctor Humanus*, „Znak” 32(1980), s. 593 nn; tenże, *Teolog osoby ludzkiej. Refleksje nad teologicznym dziełem Ks. Prof. Wincentego Granata (1900-1979)*, AK 72(1980), t. 95, s. 424-433). Uwadze Habilitanta umknął zapewne fakt, iż trzeci tom swojej paschalnej trylogii o. Hryniewicz zadedykował właśnie ks. prof. W. Granatowi - „mistrzowi” i „nauczycielowi teologii żywej i otwartej”.

Wątpliwości narzucają się w odniesieniu do przyjętej przez Autora metody rozprawy, która została sformułowana jako analityczno-syntetyczna i porównawcza. Należałoby dokładniej określić specyfikę podejścia na sposób świadomego i systematycznie powtarzanego postępowania naukowego zmierzającego do osiągnięcia celu badawczego.

Ks. prof. dr hab. Piotr Jaskóła: Problem badawczy ks. dr Kiejkowskiego sformułował w tytule i podtytule rozprawy. Klarownie zostaje wyjaśnione we *Wprowadzeniu* tytułowe pojęcie *Homo Paschalis*: „Hryniewicz jest przekonany, autentyczna refleksja antropologiczna powinna czerpać swoje inspiracje z centralnej prawdy chrześcijaństwa - paschy Chrystusa. To ona przenika wszystkie wymiary ludzkiego życia i wszystkie działania człowieka. Stąd uprawianą przez siebie teologię o człowieku nazywa antropologią paschalną. (...) Chrystus w tajemnicy swojej paschy jest wielkim Interpretatorem tajemnicy człowieka. Stąd samego człowieka, uważa W. Hryniewicz, można nazwać *homo Paschalis*” (s. 16-17). Mniej precyzyjnie wyjaśniony zostaje ten tytuł jako problem rozprawy w łączności z podtytułem. Do tak pojętego problemu badawczego nawiązuje jedynie pojedyncze zdanie z *Wprowadzenia* określające cel pracy: „Celem niniejszej pracy jest zebranie i syntetyczne przedstawienie teologicznej myśli o człowieku ks. prof. Wacława Hryniewicza. Pragnę to uczynić wskazując na pewną zależność jego refleksji antropologicznej od myśli prawosławnej” (s. 18). We *Wprowadzeniu* brak jednak szerszego i szczegółowego opisu problemu rozprawy - zaś sam cel pracy to przecież nie problem pracy. Uściślenia problemu rozprawy domaga się przede wszystkim użyte w podtytule słowo „dialog” - z opisu celu pracy wynika, że jest ono rozumiane jako „zależność”. Ów brak precyzji wynika prawdopodobnie stąd, że autor dysertacji zrezygnował z klasycznie zbudowanego wstępu, a w jego miejsce napisał dłuższe *Wprowadzenie* (s. 9-20), które nie musi trzymać się struktur wymaganych w „pracach szkolnych”.

„Wstępne” braki widoczne też są w opisie stosowanych metod. Opis ten ogranicza się do ostatniego zdania *Wprowadzenia*: „W pracy posługiwałem się metodą analityczno-syntetyczną oraz porównawczą” (s. 20). Tak ogólny opis niczego nie wyjaśnia, ani nie uściśla. Końcowy efekt w postaci prezentowanej dysertacji pokazuje jednak, że w praktyce obrane i zastosowane metody okazały się być narzędziem właściwym i dostosowanym do celu opracowania. Na poprawność stosowanych metod wskazuje już sama struktura rozprawy.

Struktura recenzowanej rozprawy robi wrażenie klarownej, logicznej i spójnej. Składają się na nią oprócz *Wprowadzenia* trzy integralnie ze sobą powiązane rozdziały. W każdym rozdziale widoczne są starania autora, by ukazać wpływ antropologii prawosławnej na myśl W. Hryniewicza. Strukturę pracy, co oczywiste, w znacznej mierze wyznaczają tematy podejmowane przez lubelskiego profesora. Rozprawę wieńczy *Zakończenie* (s. 338-343), *Wykaz skrótów* (s. 344-345) i *Bibliografia* (s. 346-365), streszczenie w języku angielskim (s. 366-367).

Poza wspomnianymi wątpliwościami związanymi z brakiem wstępnych uściśleń, od strony formalnej rozprawa legitymuje się metodologiczną poprawnością. Rozwiązanie postawionego problemu i zrealizowanie wytyczonego celu rozprawy wymaga, oprócz zastosowania odpowiedniej metody, doboru właściwych źródeł. Bardzo syntetycznie opisuje Habilitant w *Wprowadzeniu* źródła rozprawy: „Materiał źródłowy dla moich badań stanowił bardzo bogaty dorobek naukowy naszego autora, na który składają się książki oraz artykuły naukowe i popularnonaukowe, medytacje, listy, recenzje, hasła encyklopedyczne, a także wpisy na internetowych blogach teologicznych” (s. 19n).

Dla właściwej interpretacji źródeł zawsze pomocne są opracowania i tzw. literatura pomocnicza. Należy zauważyć, że Autor wykorzystał olbrzymią literaturę. Sam podział *Bibliografii* jest na tyle klarowny, że kryteria jej podziału nie zostały opisane we *Wstępie*. Pewne wątpliwości jednak się rodzą: skoro wyodrębniono twórczość Hryniewicza (s. 347—350) - i słusznie, gdyż jest to literatura źródłowa, to dlaczego nie wyodrębniono w osobnym dziale dzieł myślicieli prawosławnych, z którymi też „tytułowo” jest „w dialogu”?

Wykaz bibliograficzny i zestaw przypisów załącznikowych sporządzono starannie i poprawnie. Dla bardziej wnikliwych analiz wielce pomocne zawsze okazują się indeksy - rzeczowy, osobowy. Szkoda, że zabrakło ich w redakcyjnie tak pięknie wydanej pozycji.

Rozważania podane są w jasnym, rzeczowym, komunikatywnym języku - mimo że analizowane teksty nie należą do łatwych. Czytaniu pracy towarzyszy aprobatą dla rozumowań i ujęć Autora.

Twierdzenia i wnioski Kiejkowski zawsze uwiarygodnia rzetelnym cytowaniem źródeł i pomocniczych opracowań. Różnorodność tematyczna analizowanych wypowiedzi Hryniewicza i myślicieli prawosławnych wymagała od Habilitanta dogłębnej wiedzy biblijnej, patrystycznej, historycznej i ściśle dogmatycznej. Przedłożoną rozprawą Habilitant dowodzi, że takową posiada. Konsekwentna realizacja założeń formalnych zaowocowała osiągnięciami treściowymi, które syntetycznie zebrane są w postaci podsumowań, wniosków i ocen zamieszczonych po każdym z trzech rozdziałów analitycznych, jak i w samym *Zakończeniu*.

Ks. prof. dr hab. Marek Pyc: Za szczególne walory rozprawy habilitacyjnej ks. Kiejkowskiego uznaje akcent położony na:

- ikoniczność, a więc zwrócenie uwagi na ideę przewodnią teologii lubelskiego profesora,
- jaką stanowi w niej prawda o stworzeniu człowieka na obraz i podobieństwo Boże, o stworzeniu go na obraz Jezusa Chrystusa, który jest obrazem Boga niewidzialnego;
- wymiar chrystologiczno-paschalny, czyli uznanie Jezusa Chrystusa i Jego Paschy za klucz
- do zrozumienia bytu i egzystencji człowieka;
- wymiar pneumatologiczny, wskazujący, że już w akcie stworzenia każdy człowiek jest
- otwarty na przyjęcie daru Ducha Świętego, Dawcy synowskiego, chrystoformicznego, teologalnego, komunijnego, spełnionego życia.
- wizję personalistyczną, która ukazuje człowieka jako istotę osobową, a zarazem

- dynamiczną, relacyjną oraz ekstatyczną, obdarzoną dramatycznym darem wolności oraz ukierunkowaną na eschatyczne spełnienie;
- eschatyczną nadzieję człowieka uzdolnionego i otwartego na eschatyczny dar nadziei,
- która ma swój ostateczny fundament w paschalnym misterium Jezusa Chrystusa. Jest to nadzieja przenikająca całą rzeczywistość jego życia, czyniąc go zaangażowanym w przemianę i humanizację świata.

Warto podkreślić, że myśl antropologiczna ks. prof. Hryniewicza, choć bardzo bogata w treść, pasjonująca i oryginalna, budzi u samego habilitanta pewne pytania i kontrowersje. Wskazuje on na tematy w niej pominięte (jak np. zagadnienie ludzkiej płciowości czy relacje między mężczyzną i kobietą), bądź też budzące gorącą dyskusję i polemikę (uniwersalistyczna nadzieja, wolność człowieka w relacji do wolności samego Boga). Habilitant jest świadomy, jakie pytania mogą wywoływać niektóre sformułowania, sugerujące brak pełnej wolności człowieka wobec Boga, który pragnie zbawienia każdego człowieka. Gdy jednak wyraża przekonanie, że koncepcje lubelskiego teologa winny być widziane bardziej w sferze pytań i możliwych rozwiązań, a zastrzeżenia budzić winien jedynie sposób wypowiedzi, czasem zbyt emocjonalny styl krytycznych uwag wobec tradycyjnych ujęć teologicznych i niektórych wypowiedzi Magisterium Kościoła, to tak jednostronna obrona ks. Hryniewicza może budzić wątpliwości.

Po lekturze książki wyrażam jako recenzent moje uznanie dla jej wartości. Przy wszystkich sformułowanych wyżej pozytywnych uwagach odczuwam jednak pewien niedosyt. Rozprawa habilitacyjna pozostaje w głównej mierze streszczeniem, prezentacją myśli ks. prof. Hryniewicza. Także podsumowania rozdziałów są nadmiernie streszczające. Nawet w końcowej fazie pracy, gdzie można było oczekiwać więcej krytycznej oceny, pytań czy zarzutów, znajdujemy zasadniczo ograniczenie się do streszczenia doktryny ks. Hryniewicza. Niewystarczająca jest przy tym krytyczna ocena stawianych przez niego, często bardzo kontrowersyjnych tez. Ks. Kiejkowski przytacza wielokrotnie teksty Hryniewicza bez jednoznacznego ustosunkowania się do nich (przykładowo: s. 125). Autor, choć zastrzega się, że pominie kwestię nadziei na zbawienie wszystkich (s. 117), niejednokrotnie do niej powraca. Swoją drogą, omawiając antropologię ks. Hryniewicza, trudno tego tematu uniknąć. Szkoda, że podejmując temat nadziei - obok powoływania się na Karla Rahnera i innych znaczących teologów - zabrakło szerszego odwołania się do teologii wyjątkowego autorytetu w tym temacie, znakomitego szwajcarskiego teologa nadziei, Ilansa Ursa von Balthasara (szczególnie jego teodramatyka!). Szkoda też, że w pracy jest mało odniesień do bogactwa publikacji obcojęzycznych z tematyki antropologicznej, o czym świadczy dołączona bibliografia.

Ks. prof. UKSW dr hab. Roman Karwacki: Po zapoznaniu się z osiągnięciami naukowymi, aktywnością naukowo-badawczą, dorobkiem dydaktycznym, popularyzatorskim i organizacyjnym, uwzględniając wartość dla teologii współczesnej, przychyliam się do oceny recenzenta ks. dra hab. Grzegorza Bartha, który stwierdza, że „rozprawa w całości jest nowatorska, stanowi bowiem doskonale introductio do myśli Wacława Hryniewicza OMI” (s.5) oraz że „praca stanowi całościowe i syntetyczne opracowanie wizji człowieka w optyce teologii paschalnej i w tym sensie stanowi dzieło oryginalne” (s.5). Recenzent zauważa też pewne braki, jak pisze: „największym mankamentem pracy jest brak szeroko zakrojonego podejścia krytycznego, ale także niedostatki w formułowaniu własnych wniosków, ocen i sądów” (s.4). Wprawdzie, jak zaznacza Recenzent, „wszystkie poczynione uwagi krytyczne nie przekreślają merytorycznej wartości pracy, ale ją pomniejszają” (s.5). Rozprawa jednak „to praca bardzo uporządkowana, charakteryzująca się solidnością i dużą przejrzystością wywodu” (s.4) i stanowi „istotny wkład w promocję antropologii paschalnej w Polsce z jej ukie-

runkowaniem na myśl prawosławną” (s.9). Zaslugują na szacunek również „pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze, szczególnie szerokie zainteresowanie problematyką współczesnego człowieka i chrześcijaństwa, wyrażające się w licznych publikacjach naukowych, a także duże zaangażowanie dydaktyczne i organizacyjne” (s.9).

Podzielim też ocenę ks. dra hab. Piotra Jaskóły, który pisze w recenzji, że rozprawa habilitacyjna jest „solidną pracą badawczą” (s.4). Ks. dr Paweł Kiejkowski bowiem „jak nikt dotąd w polskim środowisku poddał wnikliwej analizie paschalną antropologię prof. Hryniewicza” (s.4), a „badania tak od strony formalnej, jak i merytorycznej, zostały przeprowadzone metodycznie, kompleksowo, rzetelnie i kompetentnie” (s.4). Rozprawa habilitacyjna, pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze, aktywność dydaktyczna „pokazują, że jest dobrym specjalistą zwłaszcza z zakresu problematyki teologiczno-dogmatycznej i teologiczno-fundamentalnej” (s.9).

Zgadzam się również z oceną, jaką w recenzji przedstawił ks. prof. dr hab. Marek Pyc, pisząc: „za szczególne walory rozprawy habilitacyjnej ks. Kiejkowskiego uznaję akcent położony na ikoniczność, wymiar chrystologiczno-paschalny, wymiar pneumatologiczny, wizję personalistyczną, eschatologiczną nadzieję człowieka” (s.2). Uzasadniony jest pewien niedosyt Recenzenta, iż „rozprawa habilitacyjna pozostaje w głównej mierze streszczeniem, prezentacją myśli ks. prof. Hryniewicza” (s.3). Mimo to, „Rozprawa habilitacyjna oraz pozostały opublikowany dorobek naukowy są oryginalnym studium z zakresu współczesnej antropologii teologicznej. Świadczą o tym, iż habilitant jest badaczem samodzielnym i twórczym, mającym opanowany naukowy warsztat zarówno w płaszczyźnie formalnej, jak i merytorycznej” (s.9). Ks. dr Paweł Kiejkowski jest „teologiem dojrzałym i twórczym, dysponującym bogatym teologicznym warsztatem” (s.9).

O. prof. UAM dr hab. Adam Wojtczak OMI: Zapoznałem się z treścią recenzji pracy habilitacyjnej i dorobku naukowego ks. dra Pawła Kiejkowskiego przygotowanych przez ks. prof. dr. hab. Piotra Jaskółę (UO), ks. prof. dr. hab. Marka Pyca oraz ks. dr. hab. Grzegorza Bartha (KUL). Jednogodnie podkreślają oni wartość merytoryczną, aktualność i użyteczność rozprawy. W sposób spójny, pogłębiony i integralny przybliżyła ona paschalną antropologię Wacława Hryniewicza OMI oraz konfrontuje ją z myślą prawosławną, do której lubelski teolog i ekumenista nawiązuje obficie. Uderza przejrzystość i solidność wywodów Habilitanta, erudycja i ekumeniczne wyczucie w ujmowaniu problemów. O jego solidnym warsztacie naukowo-badawczym świadczy także odwaga w podejmowaniu trudnych problemów, rzeczowe dokumentowanie prowadzonego wyvodu, prosty i zrozumiały język. Praca stanowi niewątpliwie istotny wkład w dorobek polskiej teologii dogmatycznej i ekumenicznej. Wskazane przez recenzentów niedoskonałości i uwagi krytyczne, szczególnie natury formalnej (zbyt ogólnikowe wyjaśnienie we wstępie podtytułu pracy, zwłaszcza wyrażenia w *dialogu*, jej metody, zbytnia ostrożność w formułowaniu własnych wniosków i oceny merytorycznej paschalnej antropologii W. Hryniewicza i brak wyszczególnienia w bibliografii publikacji autorów prawosławnych), nieco obniżają, ale nie dyskwalifikują waloru naukowego pracy. Jest ona niezwykle ciekawa i wartościowa, przyczynia się do promocji rodzimej antropologii paschalnej.

Dorobek przedhabilitacyjny ks. dra Pawła Kiejkowskiego jest wystarczający w sensie ilościowym, odpowiada wymaganiom jakościowym stawianym w postępowaniu habilitacyjnym. Obejmuje 39 publikacji. Ujawniają one jego szerokie zainteresowania naukowe. Wychodzi on naprzeciw współczesnym problemom Kościoła i świata. Szkoda jedynie, że większość publikacji ukazała się w periodykach ośrodków naukowych związanych z UAM (Poznań, Gniezno, Bydgoszcz). To samo dotyczy wygłoszonych przez niego referatów. Habilitant posiada bogate doświadczenie dydaktyczne i wychowawcze (WSD Petersburg, Gniezno i Obrą). Prowadzi na szeroką skalę działalność popularyzatorską w przeróżnych wspólnotach

katolickich. Posiada zdolności organizacyjne. Jest aktywny we własnym środowisku naukowym (wykłady, praca redakcyjna, sympozja).

Po osobistej analizie dorobku naukowo-badawczego ks. dra Pawła Kiejkowskiego i zapoznaniu się z opiniami recenzentów podzielać w pełni ich ocenę, że zasługuje on na wysoką ocenę i daje wystarczającą podstawę do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego z teologii w zakresie teologii dogmatycznej.

2. Rozprawa habilitacyjna oceniona została jako:

Ks. dr hab. Grzegorz Barth: Od strony formalnej praca nie budzi zasadniczych uwag krytycznych. Jest napisana językiem prostym, zrozumiałym, poprawnym, co sprawia, że czyta się ją z łatwością. Rozprawa w całości jest nowatorska, stanowi bowiem doskonale *introductio* do myśli Wacława Hryniewicza OMI, dostarczając klucz do jej objaśnienia, szczególnie dla osób poszukujących w teologii odpowiedzi na najtrudniejsze pytania: o sens życia, zło, cierpienie, wieczne potępienie, ludzką wolność, w końcu - sens chrześcijańskiej nadziei. Praca stanowi całościowe i syntetyczne upracowanie wizji człowieka w optyce teologii paschalnej i w tym sensie stanowi dzieło oryginalne. Wszystkie poczynione uwagi krytyczne nie przekreślają merytorycznej wartości pracy, ale ją pomniejszają. Praca w całości spełnia wymogi stawiane pracom naukowym, tym samym może stanowić podstawę do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego.

Ks. prof. dr hab. Piotr Jaskóła: W sumie, mimo wspomnianych zastrzeżeń do niektórych aspektów formalnej strony rozprawy, jest ona solidną pracą badawczą. Kiejkowski jak nikt dotąd w polskim środowisku teologicznym poddał wnikliwej analizie paschalną antropologię prof. Hryniewicza, pokazując, że otwartość lubelskiego profesora na myśl prawosławną sięga tak daleko, że najczęściej wprost się z nią identyfikuje. Z perspektywy całości lektury rozprawy habilitacyjnej można stwierdzić, że badania tak od strony formalnej, jak i merytorycznej, zostały przeprowadzone metodycznie, kompleksowo, rzetelnie i kompetentnie.

Ks. prof. dr hab. Marek Pyc: Należy jednak podkreślić, że od strony formalnej rozprawę cechuje metodologiczna poprawność. Tok wywodów jest w rozprawie logiczny i konsekwentnie doprowadza do realizacji zasygnalizowanych w części wprowadzającej zamierzeń. Problem badawczy i struktura rozprawy zostały jasno sprecyzowane we wstępie. Habilitant konsekwentnie realizuje w rozprawie wytyczone sobie zadanie, co potwierdza jego naukową dojrzałość, intelektualną dyscyplinę i metodologiczną systematyczność. Twierdzenia i wnioski są zawsze uwiarygodnione rzetelnym cytowaniem źródeł i pomocniczych opracowań. Rozprawa habilitacyjna jest bardzo ciekawą i wartościową pozycją o tematyce antropologicznej. W pełni zasługuje ona na ocenę pozytywną.

3. Dorobek naukowy i organizacyjny:

Ks. dr hab. Grzegorz Barth: Pragną zauważyć, że przekazane do recenzji publikacje ujawniają szerokie zainteresowania naukowe Habilitanta, poprzez które pragnie on wyjść naprzeciw aktualnym problemom człowieka i współczesnego świata. Dają one obraz doświadczonego i odpowiedzialnego badacza oraz interpretatora, który analitycznie śledząc współczesne trendy myślowe, szuka odpowiedzi na pytania nurtujące człowieka. Należy podkreślić solidny warsztat Autora, zwłaszcza jasne i rzeczowe dokumentowanie

prowadzonego wywodu. Niestety poruszana problematyka, zwłaszcza całe pasmo tematów poświęconych osobie J. Ratzingera/Benedykta XVI, jest mało twórcza. Szkoda też, że ks. Kiejkowski nie wyszedł ze swoimi publikacjami poza lokalne środowisko naukowe, bowiem zasadnicza część jego dorobku dotyczy trzech periodyków („Studia Gnesnensia”, „Studia Bydgoskie”, „Teologia dogmatyczna WT UAM”). Publikowanie we własnym środowisku znacznie ogranicza możliwość konfrontacji rodzimej myśli z innymi jednostkami naukowymi. Całość dorobku świadczy o dobrym przygotowaniu Kandydata do samodzielności naukowej.

W świetle powyższego, uważam, że przedstawiony przez ks. dr. P. Kiejkowskiego dorobek naukowo-badawczy, zarówno w sensie merytorycznym jak i formalnym, zasługuje na szacunek, dając wystarczającą podstawę do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego.

Ks. prof. dr hab. Piotr Jaskóła: Wykazany przez Habilitanta dorobek trzeba uznać za ilościowo wystarczający. Dorobek ten całkowicie odpowiada też wymaganiom jakościowym stawianym w postępowaniu habilitacyjnym. Jest to dorobek zróżnicowany pod względem podejmowanej tematyki, co świadczy o szerokich zainteresowaniach naukowych Habilitanta. Podkreślić należy trafność w wyborze tematów teologicznie istotnych, naukowo interesujących, a jednocześnie eklezjalnie i egzystencjalnie aktualnych. Pola badawcze mogą świadczyć nie tylko o dobrej intuicji, ale rzeczywistej znajomości współczesnych wyzwań, na które refleksja teologiczna stara się dać odpowiedź. O wysokim poziomie naukowym opracowań Habilitanta świadczy dodatkowo fakt, że zdecydowana większość z nich została opublikowana w specjalistycznych, punktowanych, recenzowanych naukowych periodykach - choć głównie związanych z środowiskiem naukowym Poznania i Gniezna. Brak publikacji zagranicznych czy w innych wielkich ośrodkach teologicznych w Polsce - KUL, UKSW.

Prezentowane teksty reprezentują wysoki poziom teologicznych analiz, obiektywności sądów i komunikatywnego języka. Oczywiście, niektóre ujęcia kwestii eklezjologicznych dotyczące problematyki ekumenicznej prawie u każdego teologa mogą być uważane za przynajmniej dyskusyjne, niemniej prezentacjom ks. Kiejkowskiego nawet w dyskusyjnych partiach trudno odmówić wewnętrznej logiki i spójności myśli, zwłaszcza że teksty o charakterze naukowym mają u niego dobrą dokumentację źródłową w formie przypisów. Wielkim wkładem prac Habilitanta w naukę jest sam ten fakt, że chociaż zdaje się preferować badania historyczne, to jednak nie ucieka przed trudnymi problemami, które dziś są aktualne. Habilitant zawsze próbuje je rozwiązywać w duchu dokumentów Magisterium Kościoła. Wszystkie jego ściśle naukowe opracowania odznaczają się rzetelnością informacji, oceny i bibliograficznej dokumentacji.

Slabą stroną dużego i dość wszechstronnego dorobku naukowego Habilitanta jest brak autorstwa lub współautorstwa w czasopismach znajdujących się w bazie Web of Science (WoS) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH). Na istotną uwagę krytyczną zasługuje też fakt, że we wspomnianych artykułach, jak i rozprawie habilitacyjnej, Autor najczęściej odwołuje się tylko do literatury polskojęzycznej.

Ks. prof. dr hab. Marek Pyc: Reasumując, pozytywnie oceniam dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny ks. dra Pawła Kiejkowskiego. Jego publikacje, w szczególności rozprawa habilitacyjna, są świadectwem naukowej erudycji oraz orientacji w omawianym zagadnieniu. Zbyt mało krytycyzmu w ocenie niektórych kontrowersyjnych kwestii może być tłumaczony wchodzeniem dopiero habilitanta w świat nauki. Dokonania naukowe, praca dydaktyczna oraz zdolności organizacyjne potwierdzają jednak, iż jest on dobrym specjalistą w zakresie teologii dogmatycznej, w szczególności zaś w dziedzinie teologicznej antropologii. Habilitant ma odwagę podjąć tematykę trudną i polemiczną. Czasochłonne, rozległe badania zaowocowały wieloma ciekawymi naukowymi publikacjami. Naszego autora

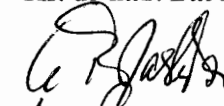
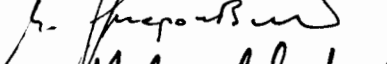
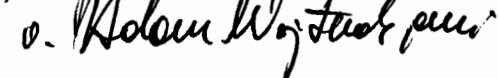
cechuje łatwość pisania i jasność wyrażania myśli, co sprawia, że język jego opracowań jest przystępny. Rozprawa habilitacyjna oraz pozostały opublikowany dorobek naukowy są oryginalnym studium z zakresu współczesnej antropologii teologicznej. Świadczą o tym, iż habilitant jest badaczem samodzielnym i twórczym, mającym opanowany naukowy warsztat zarówno w płaszczyźnie formalnej, jak i merytorycznej.

4. W podjętej przez komisję dyskusji zwracano uwagę na następujące kwestie: Ks. prof. dr hab. Piotr Jaskóła stwierdził, iż pozytywne prace w dużej mierze przeważają nad mankamentami pracy, których jest niewiele. Praca zachowała ducha teologii hryniewiczowskiej. Mankamentem są braki w literaturze obcojęzycznej o prof. Hryniewicza. Ks. dr hab. Grzegorz Barth – praca jest solidnym i przejrzystym studium. Jest formą wprowadzającą do myśli hryniewiczowskiej. Mankamentem pracy jest brak myśli krytycznej, która stanowi istotny wymiar pracy naukowej. Zaskakującym jest również niedostatek kontaktu habilitanta z samym „bohaterem” habilitacji, dziwne, że habilitant nie wykazał się inwencją konfrontacji z o. prof. Hryniewiczem. Sam o. prof. Hryniewicz – z którym rozmawiałem – był zaskoczony, iż powstała takowa praca naukowa na temat teologii hryniewiczowskiej. Ks. prof. dr hab. Marek Pyc – praca jest bardziej streszczeniem niż oceną pewnych kwestii teologicznych. Zauważa się wyłącznie nieco za małą aktywność w konferencjach naukowych habilitanta od strony wygłoszonych referatów. Ks. prof. UKSW dr hab. Roman Karwacki – zauważa, że dorobek naukowy habilitanta jest wystarczający do uzyskania stopnia doktora habilitowanego nauk teologicznych. O. prof. UAM dr hab. Adam Wojtczak OMI – stwierdził, że krytyczność pracy często zawęża się do grupy autorów tworzących w nurcie teologii analizowanego autora. Taki klucz zachował habilitant. Ks. prof. dr hab. Jan Perszon podkreślił, że w pracy zauważa się pewnego rodzaju brak konsultacji habilitanta z naukowcami, pokrewnych dziedzin teologii, którzy mogliby służyć opiniami eksperckimi w tworzeniu dorobku i książki habilitacyjnej.
5. Realizując kolejny punkt porządku posiedzenia, przewodniczący Komisji, stwierdzając, że nie wpłynął wniosek o przeprowadzenie głosowania tajnego, zarządził głosowanie w trybie jawnym, którego celem było podjęcie decyzji o przedstawieniu Radzie Wydziału opinii w sprawie nadania lub odmowy nadania stopnia doktora habilitowanego ks. dr. Pawłowi Kiejkowskiemu.
6. Wynik głosowania: uprawnionych do głosowania: 7 osób, obecnych podczas głosowania: 7, za rekomendowaniem: 7, przeciw: 0, za wstrzymaniem: 0, nieważnych: 0.
7. Wynik głosowania zdecydował, że Komisja postanowiła wystąpić z wnioskiem do Rady Wydziału Teologicznego UAM ws. promocji kadry naukowej o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk teologicznych ks. dr. Pawłowi Kiejkowskiemu.

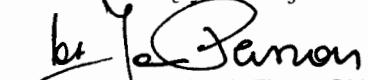
Poznań, dnia 15 kwietnia 2015 r.

Sekretarz Komisji

Ks. dr hab. Bartosz NOWAKOWSKI

Przewodniczący Komisji

Ks. prof. dr hab. Jan PERSZON

